

Hind mk. 25.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

V AASTAKÄIK.

Valguse poole.

Fidus.

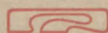
TARTUS

VEEBRUAR MCMXXIII

N° 4.

Sisu.

	lhk.
Meie rahvusliku kultuuri küsimusist ja teaduskonna valikust ülikoolis. H. M.	49
Ülemast inimesest. Friedrich Nietzsche järele tõlk. J. Rist	52
Millisena kujutleksin „Uudismaad“ (järg). AtA. . . .	54
Lõhkuvaist ja ülesehitavaist tungest. P. Rogali järele A. J.	59
„Uudismaa“ ja kehakultuur	60
Õigekirjutus-sõnaraamatu teise trüki ilmumise puhul	61
Noorsooliikumine välismaal	63
Kroonika	63
Kirjavastused	kaanel.
Pildid:	
Valguse poole. Fidus.	kaanel.
Meeleheide. Fidus	58

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 4.

V. AASTAKÄIK.

1922/23.

H. M.

Meie rahvusliku kultuuri küsimusist ja teaduskonna valikust ülikoolis.

Meil võib väga tihti kuulda kaht vaadet, kui kõneldakse meie kultuurilisest tulevikust ja kui viimase seisukohalt arvustetakse meie noorsoo haridust ja ilmavaadet. Ühed arvavad, et meie tuleviku kultuur peab välja kasvama meist endast, sellest, mis eestlased juba loond ja mida meil kogut vaimlise ja ainelise vanavarana. Selle mõtte kaitsjad väidavad ka, et meie noorsugu liiga üldise, mitte-rahvusliku ja mitmelt poolt kokkulapit hariduse saand ja saab, et see liiga vähe tunneb ja armastab kõike oma ja omapärast, mille tundmisest ja kultiveerimisest nad arvavad rippuvat kogu meie iseseisva kultuuri tuleviku. Seepärast nõuavad nad kõige vana elustamist, olgu see ka kui halb tahes, on valmid nõudma isegi rahvariiete kandmist, vanade taarikannude tarvituselevõtmist ja mõni on unistand isegi Taara usu elustamisest.

Teised jälle arvavad, et meie kultuuri tulevik oleneb sellest, kui palju jõuame omandada teiste kultuurrahvaste haridust, tutvuneda nende kultuuriga. Kõik, mis eestlased ise loonud on nende meelest väga puudulik, algeline ega maksa seepärast sellega tegutseda, sellest ei saavat midagi. Selle kultiveerimine olevat naiiv, toovat päälegi kaasa kitsarinnalisuse ilmavaatesse ja püüdeisse. Meie nooruse ilmavaade pidavat olema palju avaram, kui et sinna mahuks ainult oma väikese Eesti nägemine. Peab aga ütlema, et mõlemad vaated, kui need päälegi äärmusse kipuvad, eksivad. Seepärast vaatame siin küsimust vähe lähemalt.

Meie rahvas on saavutand iseseisvuse. Meil

on lood oma riik ja väline kord. Aga see ei ole muidugi mitte eesmärk iseeneses, vaid ainult abinõu. Riiki, iseseisvust oli meil tarvis seks, et vabalt, teiste segamata ja takistamata elada oma elu, luua oma haridust, vaimlist kultuuri, mida ei olnud ega ole võimalik olles teisest rahvast, päälegi suuremast rippuv. Kui lähima mineviku püüe oli nende väliste võimaluste, raami saavutamine, siis on nüüd nõudeks sisu loomine sellesse välisesse raami, näidata, et ohvrid, mis meie kandsime selle eest, mitte asjata ei olnud, vaid, et me nende nii kalliks maksuma läind väliste võimaluste avaruses suudame luua oma ja omapärast, eesti kultuuri, vaimlist kultuuri, missugust ei ole ega saa olla ühelgi teisel rahval. Kust peame algama ses töös? Kas peame hakkama kokku vedama materjaali kõigest harit maailmast, või peame algama oma, olgugi väga vaese materjaaliga? Ei ole kahtlust, et teat määralt mõlemaga. Aga esimeseks hakatuseks, nurgakiviks, kui võib öelda, jääb see, mis eestlane varemalt juba loond. Omandades väljastpoolt kultuurilvalt ajakohase oskuse, peame hakkama koguma, korraldama, liigitama, eritlema, lühidalt, läbi töötama kõike seda, mis meie rahvas, olgugi käsist ja jalust seot, ilma inimeste õigusteta ja võimalusteta rahvas, kunagi juba loond: selle keelt, selle vaimlist ja ainelist toodangut, luulet, usku, kombeid, kunsti, aineid selle lähemast ja kaugemast minevikust, aga ka teateid sellest maast, loodusest, milles saatus sel määrand elada, jne.

Õeldakse, et seda on liiga vähe, et see on liialt primitiivne ja kitsas, et sellest võiks midagi

saada harit kultuurile. Ja see on osalt tõi, aga ainult osalt. Sest kui me kõik need ained kokku kogume, ei ole seda kaugeltki nii vähe kui pääliskaudselt paistab. Teiseks on tõiiasi, et võime sisse vedada lõpmatuseni võõraid kultuuraineid, aga ainult neist meie midagi omapärast välja ei tee, me ainult eksime neis ümber ega leia endale pinda jalge alla. Parimal korral lapime midagi kokku. Meil peab olema miski hakatus, miski alus, mis on päris oma ja omapärane. Ja olgugi, et seda, mis meil olemas, on vähe, et see on algeline, see on siiski meie rahva oma töö ja oskuse saavutus, selles on meie iseärasust ja omapärasust, ses on osa meie vaimu, eestlaste vaimu, mis meie rahvas on sellesse pannud vaatamata kõigi ahtate ja viletsate võimaluste pääle, milles see võis liikuda. Selle kõige läbitöötamisega peab algama meie iseseisev kultuuritöö. Meie ei mõtle sellega, et sellest kui niisugusest peaks ehitama midagi, või et seda ka vähe muutes või tükk siit teine säält kokkuõmmeldes peaks tarvitama ja et seega meie iseseisev kultuur oleks valmis, nagu mitmed sellest nähtavasti saavad aru. Meie ei taha seega öelda, et me peaks ilma pikemata võtma tarvitusele vanad kannud, riided, ehted, et peaks hakatama kultiveerima vanu kombeid jne, et sel teel teha Eestit omapäraseks, see tähendaks mõttetumat loobumist uue aja vaimu saavutustest, regressi, see oleks, kui see üldse olekski võimalik, elamine nende raasukeste najal, mida loonud meie vaene minevik, see ei oleks iseseisev loov elu uusis avarais võimalusis. Ainult loov elu ja töö annab meile iseseisva eluõiguse ja mõtte. Kui meie seejuures korjame aineid mineviku tööst, siis mitte selleks, et neid lihtsalt ilma pikemata ära tarvitada või kokku lappida, vaid seks et tundma õppida teat määrani, kui võib öelda, vorme ja maitset, milles senni liikund meie rahva looming, et saada aimu ja tõuget tööks teat sihis, mida juba osalt tarvitand meie rahva vaim ja et, kui tarvis, vanu aineid sisemises loovas tules läbi põletades luua midagi uut. Näit. meie ei korja mitte rahvalaule või -viise seks, et neid tükkide viisi kokkupannes uut teha või et ära kasutada uute loomiseks neis esinevaid aineid, vaid seks, et tundma õppida nende laadi, et ära

kasutada nende meie rahvale nii omapärast iseloomu ja keelele kohast ehitust, luua uut, mis uus ainelt, võrdlusilt jne ja ometi meile nii lähedane ja omapärane laadilt. Samuti on lugu rahvakunstiga — meie kogume seda, uurime selle iseloomu, selle iseärasusi, et nende üle jõuda teadvusel ja et siis samas maitstes luua midagi, mis uus ja meie aja kohane ja mis on siiski ühine omalt vaimult ja laadilt sellega, mis loond varemalt meie rahvas. Seejuures võime tarvitada aineid lisaks kogu laiast maailmast, tuua uut ja enneolematut omasse loomingsusse, aga kui meie tahame saavutada midagi omapärast, siis on loomulikuks lähtekohaks meil meie vana, oma looming. Võiks kõigele öeldulle tuua näituseks kas või Kalevala osa Soome kultuurilises arenemises. Sel on otse tsentraalne tähendus uue aja Soome vaimlises kultuuris, kuigi see on suurimalt jaolt keskaja harimata karjala, soome, eesti, ingeri talupoegade vaimusünnitus. See ei ole mõjunud sellega, et seda oleks kopeerit, ainult järeleaimat, et selle aineid jne oleks otsekohe tarvitet. See on mõjund oma vaimuga, oma iseäralise rahvusliku fantaasiaga, see on oma omapärase laadi ja jõuga inspireerind uue aja soome kirjanikke ja need on selle mõjul loond uut, mis aineilt ja muidugi mitmes suhtes erineb Kalevalast, aga siiski ühine sellega selle omapärase ja rahvusliku väljendamise ilu ja mõju poolest, see on värske meie ajast ja ajakohane ja siiski räägib ses sama vana soome vaim. See on inspireerind kuulsa soome maalikunstniku Gallén-Kallela, kes selle mõju all on loond oma parimad teoksed. See on kannud suurimat soome heliloojat Sibeliust tema suremata kompositsioonide loomisel ja avaldand suurt mõju väga mitmel muul juhusel. Kõige selle juures on tarvitet muidugi palju uut sisu, värve ja võimalusi, aga siiski on siin vana, kauge ja osalt kehvagi mineviku töö põledes uues tules, sünnitand uut ja omapärast. Nõnda mõtleme meiegi rajada oma iseseisva tuleviku osalt vanale kultuurile ja selleks kogume ja töötame läbi vana aja vaimlisi ja ainelisi pärandusi, seepärast armastame ja hindame oma minevikku, olgu see ka kui vaene ja algeline. Meie hindame aga ka kõiki üldseid kultuuri saavutusi, sest ainult nende meetodidega ja nende abil võime

meie luua uut ja ajakohast. Enne kõike oma ja omapärase rõhutamisega korjamise ja läbitöötamisega seejuures õppides ja tarvitades väljaspoolt oma aja kõrgeima kultuuri meetode ja oskust loome me oma iseseisva kultuuri, anname sisu ja kasutame ära need võimalused mis meie riigi ja iseseisvuse näol oleme võitnud. Korratagu, et seejuures tarvitame muidugi ka aineid väljastpoolt nii palju, kui võime.

Meie olemasolu mõte ja siht on praegu meie rahvusliku teaduse ja kunsti arenemises. Töötades nende alal, täidame oma kohused isendi, oma iseseisvuse vastu. Seda nõuavad aga meilt enne kõike ka teised. Kui meie maale tuleb keegi väljamaalane, on tema esimeseks küsimuseks meie oma kultuur, meie kogud, meie muuseumid, meie kirjandus ja kunst? Mitte ainult lihtsa huvi pärast ei küsi ta seda, vaid kuna näit. teat üldised sündmused, nähtused ja nende seletused ükskõik mis teaduse alal ripuvad osalt ka meie maast, on otse tarbeks väljamaale, et need oleks meie maal hästi uurit, sest sellest oleneb ka üldise uurimise edukus. Uurimistööd meie maal ei jõua kunagi teha põhjalikumalt teised, seda nõutakse meilt. Samuti ei saa pakkuda sama omapärast kunsti, luulet ükski teine rahvas, selle edenemise ja õitsemise oleneb meist ja esimeses järjes es nähakse ka väljamaal meie iseseisva elu mõtet. Seega on meie oma töö ka kohus üldise kultuuri vastu.

Kõigest siin öeldust peame järeldama, et meie oma jõu kultuurilises töös peame enne kõike ja pääasjaliselt koondama n. n. rahvuslike teaduste alale, s. o. meie ülesandeks on enne muud töö oma keele, oma ajaloo, oma muinasteaduse, oma rahvaluule, oma etnograafia, oma maa kultuuri- ja kunstiajaloo, oma geograafia, oma loodusteaduse alal. Muidugi peame töötama ka üldise teaduse alal, et meil oleks jõude ja nimesid kõige kaugemates teadustes, kas või hiina keeleski, aga esimesed kohustused ja võimalused on meil praegu oma rahvuslike teaduste alal. Meil ei ole aga esialgu ega pärastki küllalt jõude, et täiel määral samal ajal edendada üldiseid teadusi, meie võimalused sisemiselt ja väliselt jäävad neil aladel väiksemaks kui igal suurrahval. Pääasi aga on, nagu

öeld, meie omadel aladel ei tee tööd keegi muu ja seda nõuavad siiski kõik meilt.

Meil lõpetab iga aasta suur hulk noori keskkooli ja läheb edesi ülikooli, et sääls end pühendades teat erialale ja pääle ülikooli lõpetamist asuda vastavalle tööle. Kui vaatame aga senist üliõpilaste jaotust erialade järgi, siis näeme, et viimaste valikul meie tulevane harit jõud ei võta arvesse ega saa aru meie kultuurilise töö ülesandest ja edenemise sihtidest. Meil minnakse väga suurel, igatahes liiga suurel arvul teaduskondadesse, mille lõpetamise järgi loodetakse teat ainelisi lahedusi elus, meie rahvuslikud teadused on aga pea kõik väga nõrgalt edustet. See nähtus on meie rahvusliku arenemise seisukohalt vähemalt jõu raiskamine ja peab muutuma. Muidugi et taha meie öelda, et suurem osa üliõpilasi peaks anduma rahvuslikele teadusile hoolimata omist huvidest ja andeist — see oleks sama mõttetu nagu on asi praegu, kus jaotuse aluseks kaugeltki alati ei või olla huvid ja kalduvused asja enda vastu vaid muud, eestkätt ainelised motiivid. Meie peame aga nõudma, et enam pandaks tähele meie omi kultuurilisi ülesandeid ja neilgi ega mitte ainult kitsas-isiklikel ja päälegi ainelisil võimalusil lastaks kaasa kõnelda eriala valimisel. Muidugi jäägu esimeseks asjaks oma erilised kalduvused ja anded, aga kui huvid, nagu tihti, kalduvad enam-vähem ühetasaselt mõne rahvusliku teaduse ja mõne muu ala poole, siis peame kahtlemata andma eesõiguse esimesele. Sest haritlane, kes tahab ja peab oma rahva arenemist juhtima ei või talitada oma kitsas-isikliku mõnu seisukohalt, vaid peab võtma arvesse ka rahva ja üldise arenemise tarbed. Päälegi on meil ka isiklikult vaadates suuremad võimalused meie oma teaduste alal: siin ei ole nii suurt teaduslikku võistlust, siin on nii palju tegemata ja kerget tööd, siin võib isegi keskmiste annetega isik palju ära teha ja endale nimegi luua, kuna üldiste, olgugi „huvitavate“ teaduste alal on juba nii palju töötet ja nii suuri andeid töötand, et sääls ei jää keskmisel andel enam muud, kui juba valmis tööd ja ideid uuesti mäletseda. Aga need ja eriti ainelised motiivid et tohi kunagi olla ainumääravad noorel harit inimesel. Sest harit inimene, iseäranis noor inimene, kes ei

ole tunnud puhast idealismi tuld, andumust üldsuse, oma rahva tulevikule, vaid on eland ainult oma isiklikkude motiivide tõukel, on eland ainult poolikut ja pääasjaliselt ainult loomalist elu ega ole tunnud inimelu ülevaid elamusi, mis meie elus ainuüksi on jäädava väärtusega. Ja niisugune haridus ei vii kunagi inimlikku arenemist edesi, vaid ennem takistab seda. Kui meie tahame, et eesti rahvas ainult ei vegeteeriks, vaid looks väärtusi oma ja kogu inimliku kultuuri rikastuseks, siis peame meie, noored haritlased oma töö ja ülesande valimisel võtma muu seas arvesse ühena kõige tähtsamana määravana meie rahva tarbeid ja ülesandeid. Kui töö vahest alguses ei paista küllalt huvitav või „suur“ siis tasub seda see soojus ja armastus, mis meil on selle, kui oma rahva ja oma kodumaaga seot töö ja tegevuse kohta. Ja suureks ja huvitavaks saab see ainuüksi meie endi tahte ja tegude läbi.

FRIEDRICH NIETZSCHE.

Ülemast inimesest.

(Katked „Nõnda rääkis Zarathustra,“ IX. p.)

1.

Kui ma esimene kord tulin inimeste manu, tegin ma üksiklase rumaluse, suure rumaluse: ma läksin turuplatsile!

Ja kui rääkisin ma säääl kõigile, siis ei rääkind ma mitte ühelegi. Õhtuks aga olid köietantsijad ja laibad mu seltsilised; ning ma isegi peaaegu laip.

Uuel hommikul aga koitis mulle vastne tõde; siis õppisin ma ütleva: „Mis asja on mul turuga ja pööbliga, pööbli lärmiga ja pööbli pikki kõrvuga!“

Teie, ülemad inimesed, seda õppige minult: turul ei usu ükski ülemaid inimesi. Ja kui tahate säääl rääkida, üks siis rääkige! Pööbel aga pilgutab silmi: „meie kõik oleme elvad.“

„Teie, ülemad inimesed, — nõnda pilgutab pööbel — pole ühtegi ülemaat inimest, meie kõik oleme elvad, inimene on inimene jumala ees — oleme kõik elvad!“

Jumala ees! — Nüüd aga on to jumal surnud. Pööbli ees aga ei taha meie elvad olla. O, ülemad inimesed, minge ära turult!

2.

Jumala ees! — Nüüd aga on to jumal surnud! O, ülemad inimesed, see jumal oli teile suurimaks hädaohuks. Sest a'ast, kui ta puhkab hauas, olete teie taas tõusnud üles. Nüüd vast saabub to suur keskpäev, nüüd vast tõuseb ülem inimene — isandaks!

Mõistsite teie selle sõna, mu vennad? Kohkunult seisate teie; paneb see pööritama teil südamed? Haigutab teie ees siin kuristik? Haugub teie pääle siin põrgupeni?

Pole lugu! Julgust! O, ülemad inimesed! Nüüd esmalt on sünnitusvaludes lõhkemas inimtuleviku mägi. Jumal on surnud: nüüd tahame meie — et elaks üliinimene.

3.

Kõige hoolikamad küsivad täna: „kuidas võiks edasikesta inimene?“ Zarathustra aga küsib, kui ainus ja esimene: „kuidas vallutada da inimene?“

Üliinimene seisab mu südames, tema on mu esimene ja ainus, — ei mitte inimene: mitte ligimene, mitte vaene ega vilets, mitte kannataja, mitte ka kõige parem.

O, mu vennad! Kui midagi võin ma armastada inimeses, siis seda, et on ta üks üleminek, et on ta üks loojaminek. Ning teiski on palju, mis paneb mind armastama ja lootma.

Et teie olete põlgand, o ülemad inimesed, see paneb mind lootma. Just kõige suuremad põlgajad on täis sügavat austust. Et teie olete sõandand, ses on palju austusväärast. Sest teie pole mitte õppind alluma, pole mitte õppind väiklast „elutarkust.“

Sest tänapäev on väiksed inimesed saand isandaks: need nüüd kuulutavad kõik alandust ja tasadust, elutarkust, virkust, ettevaatust ja pikka rodu teisi väikseid voorusi.

Kõik, mis maa pääl on naistõugu, orjasugu, eriti pööbli kaabakukari: see kõik tahab nüüd saada isandaks üle kogu inimsaatus — o jälkust! jälkust! jälkust!

Seda nõuavad ja küsivad nad äraväsimata: „kuidas võiks edasikesta inimene kõige paremini, kõige kauemini, kõige lõbusamini? Seega — on nad tänapäeva isandad.

Need tänapäeva isandad peate teie võitma,

mu vennad, — need väiksed inimesed: neis just seisab kõige suurem hädaoht üliinimesele!

Vallutage, teie ülemad inimesed, need väiksed voorused, see väiklane elutarkus, see liivatera-ettevaatus, sipelga-askeldus, vilets rahulolu ja „enamuse õnn“ —!

Ja parem võtke südant, kui alluda. Tõesti, te olete mulle armsad just seepärast, et ei oska te täna elada, o ülemad inimesed! Nõnda just elate teie — kõige paremini!

4.

On teil mehisust, mu vennad? On teil südamejulgust? Mitte mehisust tunnistajate ees, vaid üksiklase-, kotkamehisust, mida ei näe enam üski jumal?

Külmad hinged, muulad, sõgedad, jooanud, — neid ei pea ma mitte julgèiks. Julge on see, kes hirmu tunneb, kuid tema võidab; kes kuristikku vaatab, kuid vaatab u h k u s e g a.

Kes kuristikku vaatab, kuid kotkasilmiga — kes kuristikku h a a r a b kotkaküüntega: sel on mehisust. — —

5.

„Inimene on kuri loomusest“ — nõnda räägivad mulle lohutuseks kõik-tarkuse targad. Ah, kui see tänagi veel oleks õige! Sest kurjus on üks paremaist inimese võimeist.

„Inimene peab saama paremaks ja kurjemaks“ — nõnda õpetan mina. Pahemat kurjust läheb veel vaja inimese paremaks häduseks.

See võis küll õnn olla tolele väikeste inimeste õpetajalle, et ta inimeste süü ja patu pärast kannatas. Mina aga rõõmustan suurest süüst kui oma suurest lohutusest. —

Muide, see pole õeld mitte pikkile kõrvule. Iga sõna ei sünni ka igale näole. Need on hörnad, kauged asjad: neisse ärgu puutugu mitte lambasõrad!

6.

Teie, ülemad inimesed, või arvate, et ma olen tulnud hääks tegema, mis teie tegite pahasti?

Või et teid mugavamalt kohendada magama, teie kannatajad? Või et teile, keeveskid, hälbind, peesupugend, näidata uusi, kebjemaid teeradu?

Ei! Ei! Kolmkord ei! Ikka enam ja enam, kõik paremad teie seltsist peavad hukkuma, — sest ikka kurjemaks, ikka kitsikumaks peab teil minema. Nõnda üksi — nõnda üksi võib kasvada inimene sellele kõrguselle, kus välk teda tabab ja pikne purustab: küllalt kõrge välgu jaoks!

Kõigele harvale, kestvale, kaugele käib mu mõte ja igatsus: mis läheb mulle korda teie pisike, mitme-setme üürike viletsus.

Veel vähe on teil kannatada olnud senni! Sest teie kannatate vaid iseenda eest, veel pole te kannatand inimese eest. Teie valedate, kui teisiti ütlete! Ükski teist pole veel kannatand seda, mis eest olen kannatand mina. — —

7.

Mul pole veel küllalt, et välk enam ei teeks viga. Mitte kõrvale juhtida ei taha ma teda: ta peab veel õppima minu eest — töötama. —

Minu tarkus tiheneb juba ammu kui pilv, ta saab tüünemaks ja tumedamaks. Nii teeb iga tarkus, mis kord peab sünnitama välk u. —

Neile tänapäeva inimestele ei taha ma paista valguseks, ei taha kanda valguse nimegi. Neid — tahan ma pimestada: mu tarkuse välk! löö pääst nende silmad!

8.

Ärgem püüdkem midagi üle oma jõu: on ikka miski paha võlts neil, kes väevad üle oma jõu.

Eriti, kui tahavad nad suuri asju! Sest seega kaotavad nad usalduse kõige suure vastu, need peened valerahategijad ja näitemängijad: —

— Kunni nad viimaks võltsid on iseenes-tegi ees, kõõrdsilmad, ülevõõbat ussipuru, sirmit kõikisugu vägisõnadega, paraadvoorustega ja hiilgavate kõmutegudega.

Siin pidage hästi silmad lahti, teie ülemad inimesed! Sest midagi pole mulle tänapäev kallimat ja harvemat ilmas, kui just õiglane ausus.

Või pole see tänapäev mitte pööbli päralt? Pööbel aga ei tea, mis suur, mis väike, mis õige või kõver: ta on süütult vildak, ta valetab alati.

Olgem tänapäev täis hüva kahtlust, o ülemad inimesed, teie söakad! Teie avasüdamised! Ja pidagem hästi varjul oma põhjendused! Sest tänapäev on pööbli päralt.

Mis pööbel enne põhjendusteta on öppind uskuma, kes tahaks seda nüüd põhjendustega — lükata ümber?

Turul veendakse shestidega. Põhjendused aga äratavad pööblis kahtlust.

Ja kui sääl ka tõde kunagi on võitnud, siis küsige endalt hüva kahtlusega: „misuke vägev eksimus on tema eest küll sõdind?“

Hoidke ennast ka õpetet meeste eest! Need vihkavad teid: sest nad on viljatud! Neil on külmad, klaasitand sõrasilmad, nende ees on iga lind sulgist kitkut.

Säärased kiitlevad veel, et nad ei valeta: ent võimetus valetada pole kaugeltki veel tööarmastus. Hoidke eemale!

Vabaolek palavikust pole kaugeltki veel tundetus. Übund vaime ei usu ma mitte. Kes ei oska valetada, see ei teagi veel, mis on tõde.

10.

Tahate teie saada kõrgele, siis peate käima oma enese jalul! Ärge laske ennast mitte üles kanda, ärge püüdke ka teiste kukile ega pää otsa!

Sina aga hüppad hobuse selga? Ja nüüd ratsutad sa nobesti oma sihi poole üles? Ratsuta aga pääle, mu sõber! Ent su vigane jalg on ka ühes sinuga hobuse seljas!

Kui sa nüüd oma sihile oled jõudnud, kui sa nüüd hobuse seljast maha tuled: oma kõrgusel just, o ülem inimene, — siis komistad sa!

11.

Teie loojad, teie ülemad inimesed! Oldakse käimapääl ainult iseenese lapsega.

Ärge laske omale midagi ette puhuda, midagi sisse puhuda! Kes on siis teie ligimene? Ja toimite teie ka „ligimese kasuks“, — siis ei loo teie ometi tema pärast!

Siis jätke juba see „kasuks“, teie loojad: teie voorus just nõuab, et ei teeks te midagi „kasuks“, „pärast“ ja „sest et . . .“

Nende võltside väikeste sõnade eest toppige kinni omad kõrvad!

„Ligimese kasuks,“ — see on voorus ainult väikeste inimeste tarbeks: neil on siis „sina mulle, mina sulle“ ja „käsi peseb kätt“: — teie omakasuks aga pole neil õigust ega jõudugi!

Teie omakasu, see on kui kandja naisterahvas: ettevaatlik ja ettehoolitseja! Mis veel kellegi silm pole näind, vilja: seda varjab ja hoiab ja toidab ta kõige oma armuväega.

Sääl, kus teie kõige armuga olete oma lapse juures, sääl on ka kogu teie voorus. Teie tahe, see on teie voorus. Ärge laske omale ühtegi võltsväärtust sisendada!

Tõlk. J. Rist.

AtA.

Millisena kujutleksin „Uudismaad.“

(Järg).

Kuid „Uudismaa“ on siiski ainult nooruse ajakiri.

„Uudismaa“ pole mitte mõni „Vikerkaar“, aga ta pole siiski ka mõni „Valve“ või „Tarapita“; ta ei tarvitse saada neiks edespidigi, temal on ise oma ala ja oma ülesanne, omad kohustused ka edespidise aja noorsoo vastu. Üsikud isikud, kui nad „Uudismaal“ on üles kasvand, võivad leida küllalt ka juba mujal omale avaldusvõimalusi, „Uudismaa“ peab jääma ikkagi uudismaa harijaks, kuigi muist tema harit põldu juba lorkab põhjani kultiveerit viljaväljana. „Uudismaal“ on ja jääb ikkagi ka osaline pedagoogiline värving, tal on ka puhtkasvatustlikud sihid, olgugi kõigepäält enesekasvatustlikud. „Uudismaa“ ei tohi mitte „liig targaks“ minna. Siit järgneb, et „Uudismaa“ kui ajakiri ei ole mingi erilise voolu häälekandja, temas võivad end avaldada kõige lahkuminevamad vaated, kuid need ei või siiski saada ajakirja juhtivaiks, teiste üle valitsevaiks.

Ainukene kindel põhimõte on kõige üldsema kujuline noorusidealitlikkus, nooruseetilisus. Selle avaldusena võiks ju võtta kas või Vil-

iandi kongressi resolutsiooni noorsooliikumise ülesannete kohta, mis võimaldab igasuguseid üksikasjalisi vaateid, kui nad ainult „kaasa aitaks uue, eetilisel kõrgema inim põlve kasvamiseks.“

Noorusajakirjast järgneb aga teiseks ka, et „Uudismaa“ mitte ei ole mingi koht üldise elu arvustamiseks mida ju nii kui nii ei tunta. Nooruse mõistes seisab suur tolerantsus, suur sallivus! —

See näib esmalt olevat paradoks, kuna ju arvatakse just noorust selleks, kes kõige tulisemalt, kõige sõjakamalt oma arvamisi on valmis läbi viima. Kuid eks, seda viimast teevad aga just ka kõige kivinenumad vanad, voolude ja parteide fanaatikud!? Paradoksi lahendus seisab vist ometi selles, et „kivinend“ vanad välisvormidest ja üksikasjust üksikideedest, kivinend mõisteist kramplikult kinni peavad, noorus aga fanaatik on ainult ühes: üldiselt eetilise ja esteetilise nõudmises, oma sisemise tõe tundmise järgi käimise nõudmises, sääluures aga usaldav ja andeksandev temale veel tähtsusetude üksikasjade, tegelikude vormide vastu. Need viimased pole inimesele mitte nii „kaasa sündind“ nagu üldaated nooruse iseloomule, nende juures on vaja kogemust, asja otsekohest tegelikku tundmist. Ja seda viimast on kahtlemata vanadel enam. Noorus on alles selle otsimisel — temale sobib tõesti enam olla tähelepanelik ja salliv. Mitte päris asjata pole kõikide aegade ühiskondlikus moraalisis seinnud nõue, et noored oleksid oma esinemistega tagasihoidlikud ja austaksid vanadust. Sest harilikult nii eksimatud kui noored ongi oma üldses tötundmises, eetilises instinktis, seda enam on nad eksivad siiski asjade tegelikus juhtimises.

Niisuguses väljaspoole oma otsekohest elu juhit arvustusest tuleks kahtlemata noorsool võimalikult hoiduda. Sellega ei ole aga õeld, nagu tohiks vanad loota, et noorsugu siiski ka kõik vaikides vastu võtab mis otse temasse puutub. Ei, ei ole siin hellemat kui noorus. Oleks asjata tema suud sulguda. Saadagu temast aru ja ärgu nuriseta, kui see vahest teravamal toonil sünnib

kui vanade seas harilik. Noorus ei oska diplomaatiliselt kõnelda, aga ta mõistab austada ka seda kellele ta ütlen teravusi. Juba ta oma seisukoht sunnib teda selleks, kui ta vähegi mõtleb: olgu „vanad“ nii „eitavad“ kui nad noorte meelest vahest muidu olekski, nende selja taga on ikka juba igal tükk teht ja tänuväärt tööd, nooruses aga pole muud kui ilusad lootused ja udused plaanid, ainult. Ma ei usu, et ka meie noorsool see arusaamine ja see austus puuduks.

Kuid veel mõni asi järgneb sellet, et „U.“ on siiski „ainult nooruse ajakiri.“ Ta peab siiski ka otsekohe „midagi andma.“ Ta ei pea mitte üksi olema vaidluste, ideede võitluse kohaks vaid ka uute ideede tutvustajaks, jah, isegi uute teadmiste andjaks. Ta olgu, tõsi, üldjoontes nooruseetilise „uue“ ilmavaate levitaja ja selle kujunemiskoht, ta olgu noorsooliikumise häälekanaja, aga ta olgu siiski ka võimalikult noorsoo muude tarviduste rahuldaja. See oleks juba sellekski vajaline, et enda ümber tõmmata suuremaid noorte hulki, keda muidu see „ideetsemine“ ja „ideaalitsemine“ suuremat ei huvita — s. o. vähemalt meie praeguse noorsoo suurt enamikku. Selle „reaalsuse“ „immanentsuse“ vajadus kasvab vist edespäi veel enam kui kogu liikumise alguse ja algatuse huvitus kustub ja uusi päalekasvavaid noori lehe ümber koguda ei saa, ka enam sellega, et nende kõikide tööd selles avaldetakse (nagu „U.“ algaastail). Üks kolmest: kas „U.“ läheb iga paari aasta tagant jälle täielikult uute noorte ülalpidada, algab sellega ikka jälle otsast päälle, „organiseerib“ ja „seisab pöördepunktis“ — või jääb ta toimetuse püsivamaks, arendab ainult omi ideid ja võõreneb sääluures ikka enam „kõigenooremaist“, või kolmas tee, (nagu see umbes praegugi valit), toimetuse püsib küll osaliselt, kuid võtab kaastööd ja abilisi nii noortelt kui ka vanadelt ja püüab sääluures võimalikult laiemallegi noorsoole ka pakku da midagi positiivset, mitte ainult neile tegevuse ja eneseavalduse võimalust. Ei tea ju siin minagi teha palju üksikasjalisemaid ettepanekuid, aga kahtlemata peaks selle üle enam järele mõeldama, kui tahetakse lehte

seada „reaalsemalle põhjale,“ viia teda võimalikult laia noorsoo hulkadesse. Selleks tarvita loodusteadlikke katseid või seiklusromaane, nagu seda on soovitet, ei vii muidugi sihile, sest „U.“ ei vasta ikkagi mitte „Noorsoo jutukirjastiku“ vaid „Maailmakirjastiku“ lugejaskonnale. Vist aga küll peaks ta püüdma enam ühendust ka koolitõõga, mitte niipalju arvustades, kui üksikuid raskusi lahendada püüdes, õpilast ja ringe juhatada püüdes. Ka õpilase praktikistele tarvidustele ja küsimustele peab vasta tuldama. Väljaspool kooli õppivat noorsugu peab tema töös aitama, üldse eneseharimises praktikistjuhatust andma. See on nii lai ala, et selleks ise leht tuleks asutada, arvatakse? Võib olla, aga arvan siiski, kui seegi kõik oleks ühendet ühes lehes, kuigi siis suuremas: see viib „ideevõitlejate“ ideed kaugemale nende kitsast ringist, see toob aga neile ka lähemale teiste, väljaspool kooli pürgiva noorsoo elu ja huvid, see ühendaks nad ühe rahva noorsooks.

Kui Ülemaaline Noorsoo Ühendus oma häälekandjat tahaks asutada, siis pooldaksin küll, et selle asemel vahest parem avataks „Uudismaas“ vastav osakond. Suurrahval, näit. Saksas, võib ju olla ajakirju mitugi, meil aga oleks see tagajärgede nõrgendamine. — Ja, oleks vaja teateid mitte üksi ringide tegevusest vaid ka üldse õpilaste elust, vahekorras õpetajaiga, õpilaste omavalitsusest, klassielu väärikülgedest jne. Võiks selle kohta korraldada isegi ankeete j. m. s. Samuti ka maa elust.

Üks ala oleks vahest iseäranis tähtis nii koolinoorsoole kui ka iseõppijaile — see on õppimise meetodika, mis pole sugugi nii lihtne nagu arvab mõni tuupurõppur või samasugune tuupija õpetaja. Siin, kui ka muil praktilise enesekasvatuse tööaladel asjatundlikke juhatusi tuues võiks leht paljudellegi vastu tulla. Samuti ei tule unustada ka noori eriti huvitavaid raamatuid lugejaille tutvustamast jne. Üldse ei ole see „otsekohese pakkumise“ ala sugugi nii kitsas kui ainult kord seda tahetakse. Peab ilmavaadet arutlema, aga ka noorsoo otsekoheseid ülesandeid käsitlema, uusi ülesandeid

kätte näitama. Peab õpetama ka siin mitte üksi unistama ega fantaseerima (kuigi needki võivad olla), mitte üksi arvustama ja kaeblema, mitte üksi „me oleme noored!“ hüüdlema, oma väikest mina hellitsema, halatsema, meeolotsema, vaid ka tööd tegema õppima. „Töös on õnne saladus“ jääb ikkagi kõige põhjaks. Ainult sellega võib ka propageerit „uus eetiline inimsus“ saada omale konkreedima vormi, muidu jääb ta vaid sõnakõlksuks. . . .

Selleks kõigeeks on vaja kaastööd paljudelt noortelt aga ka vanemait koolimehilt, teadlasilt, kirjanikelt, kõigilt kel vastutus meie tuleviku pärast, eriti aga neilt kes veel hiljuti ise olnud noorsoo peres. Oi, ma ei usu sugugi, et nad nüüd abiturientina või tudengimütsi kandes oleksid tõusnud korraga nii kõrgele üle „naiivi noorsoo askelduste!“ Just siin oleks neil parim tööpõld juba natukenegi kasutada oma võimisi ja teadmisi, siin töös oleks neil oma vaimlist minagi edasi kasvatada palju enam võimalusi kui mingi fuksina õllevaate tassides! Või kui ka mitte kaasatõõtades, siis vähemalt kaasa tundes, tellides ja lugedes.

Alles võimalikult laia hulkade kandvusel ja toetusel on võimalik nooruse ajakiri, mis oma ülesandele vastaks. Kordan alguses öeldut: siin pole küsimuses mitte noorte nali, vaid üks riikliselt ja kultuuriliselt tähtsamaist aladest.

* * *

Olen pikemalt püüdnud selgitada „Uudismaa“ seis ja ülesandeid, nagu mina teda mõistan, olen teda kaitsend süüdistuste vastu mis tulnud mõnede ajalehemeeste kui ka teiste vanade poolt. Olen sellejärgi puudutand alapid, kus „U.“ kui nooruse ajakiri siiski vahest enam peaks sisaldama, kui senni et võita laiemate noorsoohulkade huvi mis leviki järgi otsustades on praegu siiski andeksandmata väike.

Et paremat pilti anda, kuidas ma tegelikult „U.-d“ kujutleksin, tooksin ülevaate ühest tema numbrist nagu see minu meelest võiks olla. Selles

oleksid umbes järgmised osakonnad ja kirjutused:

Esikirjutuseks (kus aga ka mõni üldideelisem luuletus võib olla) mingi juhtkirjalik artikkel, ülemal tooniteta uut eetilist, elujaatavat, optimistlikku ilmavaadet arendavat või propageerivat, (nagu seda „U.“ ja Eesti noorsooliikumine üldse oma sihiks seadnud). Või jälle oleks siin ka mingi rahvuskultuurilise momendi selgitus, aja ülesannete lahendus, rahvuskultuurilise ideoloogia ja noorsooliikumise sihtjoonte ülesseadmine. Kirjutus või kirjutused olgu võimalikult korrektsed ja kriitilised. Eeskujuks oleks siin näit. prof. Tallgreni, A. Juhansonini või V. Ernitse artiklid.

Teise kirjutuse koht tuleks anda tingimata „nooremaile“ noortele enestele ja ta käiks ka nagu eelminegi üldkõnenumiste kohta. See võiks olla umbes nende sarnane nagu nad varemaste aastate „Uudismaale“ veel enam aga igasugu väiksemaile õppurajakirjule peaaegu iseloomuliseks on saand, nagu neid koolinoorsoo enamik nähtavasti armastab kirjutada: kaunis uduselt ideetsev, filosoofeeriv, tervet maailma arvustav, polemiseeriv, kaeblev, või jälle meeleolutsev. Tahan siiski loota, et see viimane aegamööda ikka enam omandab omale kindlama ilme: kujuneb artiklikuks või jälle puhtilukirjanduslikuks asjaks.

Neist kahest-kolmest kirjutusest oleks peaaegu küllalt üldsihtide, ideaalide selgituse ja propageerimise alal. Enam pakkumine tunduks suuremale hulgal juba igavana, sõnade tegemisena. Ja on ka sellestki küllalt, et läbi viia üks kõik kui uut ideoloogiat, (uut eetikat või „uut inimest“ kui me tahaksime kõnelda nii kõrges stiilis nagu sakslased). Vaja on ka teist enam tegelikku ilmavaadet, tegelikku elu käsitatavat, sest on ju säälgil vajadus uue ja äratava järele igal ühel.

Kolmandaks osaks oleks midagi ilukirjanduslikku, et mõnede meelest „igavate ideaalide“ järgi kohe midagi nauditavat pakkuda. Nii siis peab see ka tõesti midagi andma, mitte igavusega ja maitsetusega piinama. „Uudismaa“ ei ole ju viimasel ajal olnudki mitte koht kus kõiksugu noorte katseid peaks avaldetama. Seks kõlbavad väiksemadki kooliajakirjad küllalt, ega tee

pikem avaldamattus kahju kellelegi noorele kirjanduslikule talendile. Kuid siin võiks muidugi olla ka mingi noore enese töö, luuletus või novell, kui see ainult on küllalt tihe, kui temas kujutet asjad tõesti läbi tunt või näht, tõesti siirasmeelsed ja sääljuures ka vormikindlad, mitte aga mõttetud suured sõnad, vanemate kirjanikkude vaimutud järeleahvimised, vormitud sonimised mis mitte midagi ei ütle. Pigem võib siin siis olla juba midagi tõlgitut, säälgil mitte kõigepäält „moderni“, vaid nooruselle vastavat. Huvitavad on siin kahtlemata ka kohased aforismid, mõtteterad, mida igaüks loeskelles võiks ära märkida ja toimetusele saata.

Neljandal kohal oleks midagi üksikasjalisemat kusagilt teaduse alalt, sest on ikkagi palju õpikuid keda ainult see huvitab. Neilegi peab midagi andma. See ei tohi mitte olla liig igapäevane ja labane nagu sarnased harilikult kipuvad olema. Ta tutvustagu näit. mõne teaduse eriti huvitava ja põneva küsimusega või saavutusega. Tal olgu aga siiski juures ka mingi ilmavaateline ilme ja uus, et ta mitte mõne õpiraamatuga isegi korvatav poleks. Nagu üldse ajakirjad, veel enam aga „Uudismaa“ artiklid ei saa ju need siingi anda otsekohe teadmisi niipalju kui kõigepäält sellesse sisse viia, huvi äratada nendegi alade vastu, näidates kust selle üle enam võib lugeda. Sarnastest kirjutustest mis senni ilmund mainitagu näit. minevases aastakäigus Dr. Jürgensonini või Sapotski omi, kuigi need kõik on pisut liig rasked, liig vähehuvitavalt kirjutet. Siin huvitavalt kirjutada ongi väga raske ja sellepärast tuleb siin appi võtta kahtlemata tõlkimist.

„Miski ei paku ilmas ülevamat lõbu kui suure mehe elu ja tööd jälgida.“ Ja tõesti ei kasvata vist miski enam idealismile kui idealistlik ilus eeskuj. Elulood peaksid sellepärast siin osakonnas ka tihti aset leidma. Kuid, kolmandaks, kõlbaks ja peaks siin vahel olema ka enam kodumaalisilt aladelt tutvustavaid kirjutusi — niipalju kui need mitte küllalt üldideelised pole et esikirjutuse kohale kõlbaksid.

Viidandaks oleks koht üldise kirjan-

duse ülevaatele. Siis aga peaks olema midagi ka enesekasvatusele ja õppimise metoodikalle. Siin on niipalju praktilisi küsimusi, et siin küllalt vajadusi ja aineid leidub kirjutusile — kui ainult leiduks kirjutajaid. Siingi peab otsima abi tõlkeist, kui mitte pedagoogid appi ei tule.

Kuues osakond oleks tingimata igas numbris ja kuuluks noorsoo sisemisele

elule, harrastusile ja tegevusele koolides ja org-ides. See olgu muidugi enamasti kohtadelt ja noorilt endilt, aga kirjutused ärgu olgu mitte ainult igavad aruanded ringide tegevusest jne., vaid elavad kujutused tõelisest noorsoo elust. Et siin ka arvustusi tagasi ei hoita on arusaadav — ainult liig pikaks ei tohi sellekohased kirjutused minna ja samuti mitte liig isiklikeks. Toimetus

Meeleheide.

Fidus.

teeks hästi kui ta omalt poolt annaks sise-tegevusele juhatusi, soovitaks näit. referaadi teemisiid, j. m. s. arvustaks jne.

Seitsmes osakond sisaldaks ülevaate noorsooliikumisest, nagu see sennigi olnud. Alajaoskonnad: 1) N.-l. kodumaal (ringide tööst ometi mitte liig pikalt vaid ainult aastaaruannete kokkuvõtted, mis need kohustet olgu keskliidule saatma). 2) Noorte ajakirjanduse ülevaade. 3) N. l. väljamaal. 4) Muu kroonika.

Kaheksas osakond kõneleks „De rebus

omnibus et nonnullis aliis,“ „kõigist asjust ja veel millestki.“ Sinna sisse ei tarvitse väga tõsisel ja ideelisel noorel vaadatagi, see on ta vähenõudlikumate vendade ja õdede jaoks, kel nähtavasti siiski tarve on millegi vahelduvama järele, kui kõik „rasked“ eelmised kirjutused. Milliseks see välja kujuneb, ei tea ometi mina endale hästi kujutella, igatahes, nii lapsikuks, „vikerkaarlikeks“ ei tohiks saada temagi, vastates ikkagi juba 15—16 aastasele noorile. Lõpuks aga oleks selle eest üks luukammer ja tapatuba just neile

kõige iseteadlikumaile noorile, „Kitked katked“ kus kitkuda ja katkuda võib ükskõik keda, kas või ka „koolmeistrit“ ja haridusministrit ennast, kui süda väga täis. Parem oleks siiski kui säälgil enam välja katkutakse üks teise vau suled ja muud sellased pahad asjad. Pilge, humoor, epigramm ja karrikatuur oleks muidugi ka siin üksteisega seot, kuid kurja ei teeks vahest ka pikem lõbus följetoon.

Kas „Kirjavastused“ mitte niipalju laiendada, et neis ka mõnedelle muile küsimusile vastataks, on muidugi olenev sellest kas sarnaseid küsimusi tuleb. Arvan ometi et siin „U.“ mitmelegi noorele abiks võiks olla, kui ta vastata lubab.

Nii pisut laiemalle aluselle seatuna, arvan ma, „Uudismaa“ oma suurele ülesandele enam vastavalt, leiaks teed iga õpilase ja vaimliste huvidega noore lugemislauale, pakuks kõigile midagi ja ühendaks nad viimaks kõik oma noorusvärske idealismi kandjajaks.

Nagu kõigest eelolnust järgneb ei tarvitseks minu arvates „Uudismaal“ üldiselt palju erineda oma sennisest laadist, nagu seda mõnel pool nõutakse. See on juba isegi viimase aasta jooksul nii tunduvalt paranend. Tal jääb ainult veel edesi minna sellel soliidinemise teel. Soliidisus ei tähenda vanadust, enesekriitika ei tähenda loobumist nooruslikust protestivaimust ja ikkaotsivast värskusest, sisu mitmekesisus ei tähenda juhtmõtete tahaplaanile jäämist. Palju enam, see tähendab just kõige esimest juhtmõtete tegelikku ellu sulatamist, nende teokstegemist — seda mis noored ise ikka on toonitand ja mis on õigeim ka vanade poolt esitet nõudeist. Vaja vähem enesest kõnelda, rohkem asjust. Vaja, nagu isikulle nii ka lehele, rohkem sisu, rohkem aineid, rohkem kujunenumaid ideid.

Olgu meil väliselt lootusrikas ehitamise ajajärk, elatakse vaimliselt siiski praegu õigegei suures kriisis. Meil ei ilmu enam (!) ühtki uute mõtete kandjat ajakirja, nagu olid „Noor-Eesti“, „Vaba Sõna“ või „Odamees“

omal ajal. Meil heitlevad ja kisklevad üks teisega lugejate pärast ainult pooltosinat aja viitelisi jutu- ja pildilehti — Tallinnas ja Berliinis. Olles ainukesena omasarnasena on „Uudismaal“ raske aga ääretu vajaline ülesanne: kasvatada praegu ellu astuvast noorpõlvest Eestisse kultuurilisem, maitsekam, inimlikum, vaimsem, harmoonisem, vastutustundelisem põlvkond, seda on praegune. Ta on üksinda. Isegi vanem vend, üliõpilaskond, rühmab hääletult ja häälekandjatult enda ette ja arvab nähtavasti, et asjad isegi on kõige paremas korras. „Uudismaa“ on üksinda — seda enam aga võiks tal olla huvi ja tahtmist, ja see on ka jõudu.

P. ROGAL'i järel A. J.

Lõhkuvaist ja ülesehitavaist tungest.

(Mõtteid sõjast ja patsifismist.)

Kui vaatame väikesi lapsi, näeme neil tihti tugevaid kalduvusi ühe ehk teise asja lõhkumiseks. Hasarti sattudes võivad nad isegi iseendid peksma hakata ja teeksid endile kahtlemata suurigi vigastusi, kui mitte valutunne vahele ei astuks. Tihti näeme, et kui lapsele ajalehe või mõne muu suurema pabertüki kätte anname, et see siis lendab varsti tükkideks laiali. Selles ei avaldu mitte viha ant pabertüki ehk ajalehe vastu, mis iseenesest ei tarvitse olla kuigi väärtuslik, vaid üldine lõhkumistung, sest sama saatus, mis ajalehele, saaks osaks ka 1000 margalisele ehk üks kõik millisele rahale või väärtpaberille.

Tihti võime lapsi oma mänguasjust ühte või teist „ehitust“ kokku seadmas näha, kas või näit. kaardimajakest. Nad on hoolega oma töö juures, räägivad oma kunsttööga, kardavad seda ja on rõõmsad. Korruga hakkavad noore ehitusmeistri silmad kiirgama, ta hinges valitseb rõõmu ja kire, jõutunde ja kaose segu. Ta lööb mõlemate rusikatega vastu lauda ja kogu ehitus, mille ta äsja suure hoolega püstitas, variseb kokku, mida saadab meistri kilkav naer ja teised häämeeleavaldused.

Millise hoole ja armastusega oleme isegi

tihti nooremana lumimehi ehitand, neile kõik silmad korralikult pähe teind ja kepid kätte annud. Kuid kui ehitus valmis, kui mitmel korral on meid siis valland alateadvuslik lõhkumistung, nii et oleme suure hallooga asund valmis lumimeest taas lõhkuma. Ja on tõesti raske otsustada, millal oli meie rõõm suurem, kas ehitades või lõhkudes.

Nii ei sünni mitte ainult mängides. Kui paljudel on tulnud mõnd suurtki ehitust või ükskõik mis asja nähes soov seda purustada ja ainult hirm karistuse ees sunnib selle soovi teostamisest loobuma. Kõik see tõendab, et lõhkuval tungil inimese instinktideilmas võrdlemisi suur tähendus on. Paistab, nagu oleks see lihtne jõutundemärk. Kas see seda aga tõepoolest on, on väga küsitav.

Nii nagu täiskasvanu osalt juba lapses avaldub, nii püsivad lapse omadused osaliselt ka täiskasvanus, nende hulgas ka eelkirjeldet lõhkumistung, olgugi veidi tagasihoidlikumal ja varjat kujul, sest reguleeriv mõistus tasandab siingi äärmused. Kuid on vaja inimene vähegi tasakaalust välja viia, ja me näeme kohe lõhkumistungi teravamast avaldumist, Pange tähele vihatujus inimesi ehk joobnuid. Nende juures näete otsekohe lõhkumistungi vallalepääsu, samuti kui suurema osa nõdramoistusliste juures. Seejuures pole tihti isegi mingit välist äritust tarvis.

Nagu laps täiskasvanus, nii sisaldub ka üksikisik oma omadustega kogu rahvas. Ei võrrelda ju ometi mitte asjata rahvaste arenemist üksikisikute arenemisega ega räägita rahvaste lapse- ja meheest, või rahva elust, rahva hingest, rahva iseloomust, Ja nagu iga üksiku, nii näeme ka kogu rahvaste juures lõhkumistungi, mis avaldub iseäranis teraval kujul sõdade ja revolutsioonide näol, mis on õieti terveni selle lõhkumistungi tulemus, kuna sel puhul laiad rahvamassid harilikult tasakaalu kaotavad. Mida madalamal rahvad seisavad, mida sõgedamalt rahva hing instinktide kammitsas, seda metsikumalt ja tihedamini tormavad massid hävitamisjanus tõrvikute ja sõjariistadega üksteisele vastu, lõhuvad ja purustavad kõik, mis vaevarikalt ehitet. Nad sarnastuvad lapsile, kes rebivad tuhandemargalise mõtlematult räbalaiks. Nagu poisid oma lumimeest ehitavad

ja lõhuvad, nii ehitavad ja lõhuvad kordamööda rahvad endi kultuuri.

Nii näeme, et mitte mõistuslik kalkulasioon, kaaine järeelkaalumine ja tarviduse äratundmine pole sõdade ja revolutsioonide laastamise ürgpõhjus, vaid instinktiivne lõhkumistung. Mõnesugustel juhtumustel ja mõnesugusel määral on selle lõhkumistungi avaldused küll tarvilikud, kui kultuurivärskendavad ja puhastavad nähtused (Corradini), nagu midmed alamat liiki instinktide avaldused mõnesugustel tingimustel, mõnesugustes kombinatsioonides lubatavad ja kasulikud võivad olla, kuid üldiselt tuleb meil kindlasti tüürida selle poole, et meie mõistus suudaks ohjata ka lõhkumistungi, nagu ta ohjab teisi alamaid instinkte (viha, kadedus, hirm jne.). Ja just kasvatusel tuleks selles sihis palju mõjuda. Mitte haletseva manitsemise ega üleskutsetega ei boia meie sõdade võimalusi tulevikus ära, vaid just järjekindla lõhkumistungi taltsutamise ja ohjamisega, avaraid avaldumisvõimalusi luues ülesehitavalle tungile.

Sennistelt patsifistidelt pole meie igakord seda mitte näind.

„Uudismaa“ ja kehakultuur.

Viimasel ajal on hääli tulnud kuuldavalle, nagu oleks „Uudismaa“ asund kehakultuuri eitavalle seisukohale. (muu seas räägiti sellest ka viimasel E. K. K. asem. kogu koosolekul). Kuna küsimust küllalt tähtsaks peame, esineb „Uud.“ toimetuse allpool mõne selgitava märkusega.

I. „Uud.“ toimetuse ajakirja paigutavaid töid valides, on katsund olla võimalikult erapooletu nende tööde sisulise tendentsi suhtes, hinnates neid pääasjalikult ainult käsitluse väärtuse ja mõtte loogilise arenduse seisukohalt. Nii oleme ka avaldand kehakultuuri poolt ja vastu kõik tööd, mis seda küsimust küllalt asjalikult käsitavad, ilma, et juure oleksime lisand endi seisukoha. Lehitsedes endisi numbreid leiame säält mõnegi kirjutuse spordi tähtsuse üle, rea tähtsamate võistluste tagajärgi, ülesvõtteid spordist ja sportlasist jne. Kui seda pole viimasel ajal, siis sellepärast, et toimetusele pole tulnud sellekohaseid kirju-

tusi ega pole ka peet üleriiklise tähtsusega koolinoorsoo võistlusi, mille tagajärjed väärik-sid avaldamist.

II. Kui toimetuse enese poolt kokkusea-tavais osakonnis („Kitked-katked“ j. t.) ruumi on ant spordi liialdusi kerrikeerivaile kat-seile, siis ei näe meie selles veel mingit oppo-sitsiooni keha kultuurile, kuna tarviliukuks peame eraldada vaid rekordide järele püüdvaid tervisvastaseid spordiharrastusi vaimlise are-nemiseega käsikäes käivat füüsilist arenemist taotlevaist püüdeist

Loodetavasti tuleb „Uudismaa“ veergudel keel mõnigi kord end avada selle küsimuse käsitlemiseks.

Õigekirjutus-sõnaraamatu teise tryki ilmumise puhul.

(Autori kirjaviis muutmata.)

Praegu võistleb Eestis kaks kirjakeelt: n. n. vana ja uus. „Vana“ kirjakeelt pyhitseb tradit-sioon ja ta ametlik tarvitamine, kuna „uus“ kirja-keel võidab poolehoidu oma vormi-, lause- ja stiiliõpilise paremusena ja uski on saand aastate-ga vanaks: palju, mis alles hiljuti oli veel täiesti võõras, on vastuvõet nyyd juba yldiselt.

Allakirjutanud ei mõtlegi keelda ega igno-reerida yht või teist võistlevat kirjakeelt, aga nad ei luba sarnast keeldu või ignoreerimist teiste, eriti nende poolt, kes ise nii rõhutavad keele vaba arenemist. — Siis antagu ka kirjakeelele tõelikult vaba arenemise võimalus, mitte ainult silmakirjaks, siis määraku tegelik tarvitamine ise, kumb võistlev vorm võidab, ärgu tehtagu sellele teadlikult tõkkeit, nagu on seda teind „Õigekir-jutus-sõnaraamatu“ esimese tryki toimkond. Mis õigus on E. Kirjanduse Seltsi keeleteoimkonnal yht vormi keeletarvitajaile kateooriliselt pääle sundida ja teist — samuti kirjakeeles teadlikult tarvitetatavat vormi kateooriliselt keelda? Nii-suguse teguviisi vastu protesteerivad allakirjuta-nud ja loodavad tõsiselt, et „Õigekirjutus-sõna-raamatu“ teises trykis sarnast üleohtust survet mitte ei avaldeta.

„Õigekirjutus-sõnaraamat“ peab teadusliku objektiivsusega peegeldama meie keele praegust seisukorda. Sellepärast peab ta ka erapooletult konstateerima Eestis kahe võistleva kirjakeele tarvitamise ja peab esitama paralleelsed keele-kujud, mis yldisemalt — mitte ainult indivi-duaalselt — tarvitusel. — Seda ootavad allakirju-tanud „Õigekirjutus-sõnaraamatu“ teiselt trykilt.

Allpool esitavad allakirjutanud omalpoolt rea vormiõpilisi keelekysimusi, kus nad täiesti

õigustavad võistlevate keelekujude paralleelset tarvitamist. Igal keeletarvitajal olgu siin vaba valiku õigus, mille takistajaks ei tohi ega saagi olla „Õigekirjutus-sõnaraamat“, Yhenduses sellega esitavad allakirjutanud ka mõned tuletus- ja lauseõpilised nõuded, mis „Õige kirjutus-sõnaraamatuski“ peaksid leidma väärilise tähelpanu.

A. Vormiõpilisi nõudeid.

§ 1. i mitmus, partitiivi põhjal (genetiivsete -de, -te vormide kõrval):

Vägevaile jumalaile, harimatuil õpetajail, lähemal päevil, punaseist rebaseist, sõdureile, kindraleid igavesile suurusille, valgeis riideis, kandleil, liikmeil, kõigis paigus, mitmeis osis, vanule kehile, muile maile.

§ 2. Hääliksääduslik mitmuse partitiiv (analoogilise sid moodustuse kõrval): töid, teid, suid, kuid, ideid; pilte, toole, sante, poisse, marsse, pysse, telegramme, speku-lante, kontrakte j. n. e. — muid i tyvelisi sõnu;

laule, patte, hulle jutte, põlde, toite, samme, õnelikke, kirjanikke j. n. e. — muid u tyvelisi sõnu;

lehti, joone, jälgi, kuuski, kaski, kukki, lilli. hingi j. n. e. — muid e tyvelisi sõnu;

asju, hindu. õrnu, seinu, leibu, vendi, kohti, pulmi, härgi, kylmi; sõdu, ridu, vabu, maju; tube, kive; kyli j. n. e. — muid a tyvelisi sõnu.

§ 3. Kokkutõmmat illatiiv (— sse kõrval): sohu, tõhe; ellu, verre, ninna, lumme, pessa, lihha ja ytti, maija, savvi; inimesse, keva-disse, iludusse, toimetusse.

§ 4. Murdeline — n inessiiv, eriti luulekee-les (yldkirjakeelse — s kõrval).

§ 5. Elustet instruktiiv: yksi silmi, kiki kõrvu, lehvi vi hõlmu, ärevi meeli, tulisi sõnu

§ 6. i superlatiiv, komparatiivi põhjal („kõige“ — konstruktiooni kõrval).

Komp — am — superl. — aim: rikkaim, kind-laim, haledaim, ilusaim;

komp. — um — sup. — uim: õnnelikuim, õnne-tuim;

komp. — im — sup — eim: kalleim, kauneim, narreim, sandeim, moderneim, intelligendeim;

komp. — em. — sup. — im: parim, ylim, uusim, suurim, vanim, vaesim, mehisiim. puna-sim, targim, kuumim, kylmim, pikim, nõrgimi kõvim; paksim. Kokkutõmmat e — tyvedes — eim: kõrgeim, julgeim, selgeim.

§ 7. Aktiivi partitsiibis — nud konsonantyeudis, —nd vokaalyhen-dis (— nud kõrval):

pannud, võtnud, paistnud, mõelnud, kõnelnud saanud, võind, teind, jagand, luband, hakand vaevand, orjand, armastand.

§ 8. Passiivi partitsiibis lõuna-

eestiline —t, —d (põhjaeestilise —tud, —dud kõrval):

kirjutet, uuendet, parandet (selle põhjal ka: kirjutetakse, kirjuteti, kirjutetama, kirjutetav); ymbritset, õmmeld, kõneld, kaubeld, käänet, tõmmat, valit, õpit, mõeld, õeld, maet, võet, ant, loet, säet, teht, saad, tood.

§ 9. i jaatava kõne minevik (—si— kõrval):

kirjutin, kõnelin, tõrelin, pääsin, lasin, avatlin, rõdmustlin.

§ 10. es eitava kõne minevik (ei kõrval):

ma, ta, sa, me, te, nad — es kirjuta; es kirjuteta; es ole kirjutet.

B. Tuletusõpilisi nõudeid.

§ 11. Enam suffikseid elustada,

Noomenite tuletusi: söömar, kalur, loidl vahend, lööming, õping, lakard, kãpard, veljestu, kalmistu, õpistu, mõtiskelu, õnnitelu, kahtlematu, korteritu, elustetu, tagakiusatu, allakirjutanu, armastunu, langenu j. t. j. t. j. t.

Võõrakeelseid suffikseid: natsionalism, sotsialism; lyyrik, romantik, muusik, (vrld. lyyrika, muusika); baas, tees j. t. j. t. j. t.

Verbide tuletusi: joobuda, anduda, vihas-tuda; vilksatada, vãrahtada; ähvardella, esitella (— telnud, — teld, — tellakse, — telge); mõtis-kella, kõnniskella j. t. j. t. j. t.

Partiklite tuletusi: vilksahti-vãlksahti, maitse ja meritse (= maad ja merd mõõda), jãitse j. t. j. t. j. t.

§ 12. Enam liitsõnu tarvitada, eriti nominatiiv- ja tyviliitumisi!

Gipskuju, paberraha, siidkleid, aidlinn, äär-mãrkus, põhitoon, lõppsõna, naaberrahvas, peegel-sile, hiirvagune, pãevselge, lindprii, programm-kõne, kontsertsaal, meisterteos, kultuurkeel, aid-maasik, jõgihobu, katuskamber, majandustea-dus, rahvustunne, arenemiskãik, elustamiskatsed, valitsemishimune, vaeslaps, vanasõnad, noorsoost, noormehed, uussynnitusi. Vrdl. tähenduslikul-vahet teha: naisori, naiseori, naisteori.

Yldse yhele mõistele võimalikult enam yhe-sõnaline väljendus: niikuinii, niipikalt, niinimetet, kuipalj, kuivõrd, hãameelega, yhelhãaelel, (vrld, lahus „yhel hãaele“ = yhelainsal hãaele), yhelt, poolt — teiseltpoolt, kusjuures, mispãrast, (s. t. „milleks“, sellevastu vrdl. lahus „mis pãrast“ = mille jãrele) j. n. e. j. n. e.

§ 13. Enam uusi sõnatyvesid mõistevãrjundite väljendamiseks otsida—kas mur-deist, sugukeelist, või kas või kunstlikultkt luua!

kogemus, loobuda, mainit suhtes, ennustusi hurmav, võluv, lummutav, synk, eriskummaline ihaillema, säilitada, hãmmastus, osutis, veendu-mus laip, roim, morn j. t. j. t. j. t. (vt. Joh. Aavik „Uute sõnade sõnastik“).

C. Lauseõpilisi nõudeid.

§ 14. Vabaneda saksapãrasest sõnajãrjekorrast! Normaalsõnajãrjekord on yhesugune nii pãã, kui ka kõrvallauses! Verbi mitte lause lõppu! Kokkupand, s. t. mitmesõnaline predikaat kirjutetakse võimalikult yheskoos.

Ta oli tulnud lõpuks koju (vrld ta oli lõpuks koju tulnud). Samuti kõrvallauses: kui ta oli tul-nud lõpuks koju (vrld kui ta lõpuks koju tulnud oli). Aastasadu eesti rahvas on laulnud oma laule, lãbi mure ja leina, — kas nad peavad ka-duma siis nyyd, kus vabaduspãike on hakand paistma taas yle mure, töö ja laulude maa

§ 15. Enam tarvitada osasubjekti õigel kohal!

Õisi sajab sirelilt (vrld. õied = s. t. kõik!) Muid nãiteid! Mãrkeid soomesõidult, keelekorral-damiskysimusi, murdesõnu Põhja-Eestist j. m. pããkirjus ja veelgi enam ärisiltidel, kuulutusis: võid ja piima, valmissaapaid ja kalosse, riide-kraami, lokomotiive ja traktoreid

§ 16. Elustada partsiaalse predi-kaaditãite tarvitamist vastaval kohal.

Kristus oli oma aja suurimaid mehi (s. t. yks nendest — vrdl. oli suurim mees, s. t. kõigist muist suurim). See oli mu tuttava poegi (s. t. tuttav on veel teisi poegi — vrdl. see on mu tuttava poeg, s. t. yksainus). Meie oleme sugu-lasi. Need on yhe ema lapsi, aga need on teist ema See kyla on Rãpina kihelkonda. Kust mehi Teie olete?

§ 17. Jãtta võõrapãrane ja vale partsiaalobjekti yleliigne tarvita-mine, tagasi totaalobjektile ta õige ase!

Kalevipoeg ehtas hõbedase laeva (s. t. val-mis — vrdl. ehtas, hõbedast laeva, s. t. veel poe-leti) Sããlt leidis nad (s. t. nad kõik) kaitsepolti-sei (vrld. leidis neid, s. t. osalt). Nad nãgid yhe vãikese maja. Ma kohtasin tema teatris. Ma tahtsin ylesotsida tema. Jumalad võtsid kuulda ta palve. Nad tahtsid tühjakstunnistada (kõik) lepingud Kasulikuim on hoida alles kõik liiku-mata varandus. Ilus on ohverdada isamaale oma noor elu. Meie kohus on jaluleaidata see mees. Kaptenil oli voli kas või mahalasta see vang.

§ 18. Enam lyhendet lauseid (n. n. nominat. ja genet. absol)!

Vainlase lähenedes, taganes sõjavãgi (s. t. lähene-mine ja taganemine yhelajal). Vainlane lähene-d, taganes sõjavãgi (s. t. enne lähene-mine. alles siis selle jãrele taganemine). Keele unune-des, ununeb ka rahvustunne Keel unund, on unund ka rahvustunne Vanemate elades, olid lapsel kuldsed ajad; vanemad surnud, algasid kohe ka valuãevad. Yks töö teht, asutagu uele. Piibule tuld võtnud (mitte võttes!) astusid vanakesed taas edasi. Lugend raamatu (s. t. lãbi — vrdl. raamatut), võttis poiss kybara ja, pannud

pähe (vrđl. pannes), astus tänavalle. Rahvustunde äratand, võiski „Kalevipoeg“ unuda. Rahvustunde ärgates, ärkas ka rahvuslik vihkamine Rahvustunne ärgand, sai ärgata ka rahvusliku iseseisvuse unistus.

Lõppnõue.

Stiililist ühtlust enne kõike! Tarvitetagu ykskõik mis keelt, mis vormi, lauseehitust, ent tarvitetagu siis teadlikult ja järjekindlasti, ärgu paisatagu kõike segi!

J. Aavik, H. Adamson, A. Adson, A. Alle, A. Anni stud. phil., J. Barbarus, W. Ernits, J. Jaik, R. Janno phil., A. Juhanson, phil., M. Jyrna, T. Karopun phil., A. Kauts, phil., K. Kesa, phil., A. Kivikas, A. Koort, phil., A. Kruus, phil., J. Käerner M. Lepik, phil., O. Loorits, phil., H. Mora, phil. J. Mägiste, phil., G. Myller, phil., E. Nukk, A. Oras, phil., H. Osman, phil., O. Parmas, phil. J. Pert, phil., M. Raekson, phil., E. Raudsepp phil., R. Reimann, K. Reitav, phil., M. Sander, phil., J. Semper, A. Suik, phil., G. Suits, A. Tamman, A. Tassa, A. Tiitsmann, phil., F. Tuglas, M. Under, T. Vaas, phil., P. Vallak ja P. Voolaine, phil.

„Uudismaa“ toimetus omalt poolt kutsub üles kõiki iseteadvamaid noori, noorsoo organisatsioonid ja -ajakirju ülaltood uuen-dusi (välja arvat ehk §§ 4, 9 ja 10) järjekindlasti tarvitusele võtma. Meie ei saa ega taha end segada õpitundides tarvitetavasse keelereegleisse, kuid väljaspool neid, noorsoo isetegevuses ja omavahelises läbikäimises ärgu olgu järeland-mist. Senni on sel alal vähe silmas peet järjekindlust. Tihti esinevad radikaalseimad uuendused kõrvuti iganend arkaisemidega ja jämedate keelevigadega. Kadugu see! Esimene nõue olgu, et kui uuendusi tarvitetakse, siis õieti ja järjekindlasti! Et ühtlust luua, oleks soovitatav jääda esialgu ülaltood minimaalnõu-dimiste piiridesse, mis on muu seas juba pikemat aega ka „Uudismaa“ keeleliseks normiks ja millel rohkesti eeldusi jääda püsima Eesti noorte keelena!

„Uudismaa“ toimetus.

Noorsooliikumine välismail.

„Nuoren Voiman Liitto“

tööde näitus ja traditsiooniline aastakoosolek peeti 5-7 jaan. s. a. Helsingis. Päevade kava oli mitmekesine ja täidet N. V. L. üldise- kui ka harrastuspiiride aastakoosolekutega, omavahelise tutvumiseõhtu, lõppeo j. m. s.

Näitus oli paigutat normaal-lütseumi alumisele korrale, täites kaks ruumikat tuba. Üks tuba oli peaaegu terveni pühendat tehnikaharrastuspiirile. Säl leidusid kõige mitmekesisemad ja keeruli-

semad iseteht aparaadid ja abinõud, kõige suuremal arvul küll raadioaparaate, milline harrastus-ala näib Soome noori eriti huvitavat.

Pidin igatahes imestama, kui keeruliste asjades siin tihti üsna noored õpilased hakkama saanud. Meil, Eestis, oleks see vaevalt mõeldav. Samas ruumis leidsid ka fotograafia-piiri väljapanekud: mitmesugused omateht pildid jne.

Järgmise toa seinu katsid kunsti-harrastuspiiri väljapanekud, õlivärvi, pastell ja vesivärvi maalide ning kavandite, pliatsi- ja söeskitsede j. m. s. näol. Laudul leidsid kirjandus-harrastuspiiri näited: ilukirjand. katsed, luuletused j. n. e. Edasi võis näha mitmesuguseid looduslooilisi (putukate, liblikate, taimede, mineraalide jne.) korjandusi, margikogusid jne. Nii on Soome noorsugu leidnud kohase tee oma harrastuste ja sihtide jälgimisel. Siin on iga noore igatsemine millegi järele reaalseks katseks muutund.

Kas ei teeniks see külg ka meie noorsoo-teravamat tähelepanu?

E. L.

Kroonika.

Eesti Koolinoorsoo Keskliidu Asem. Kogu VII koosolek

Tartus, 28. I. 23. Karskusliidu ruumes.

Koos: N. Käbin (Tall. I. poegl. g. karskusüh.), E. Niinemägi (Tall. I. poegl. g. õppurüh.), dots. P. Treiberg, B. Ingel ja A. Hellat (Tartu Koolin. Liit), E. Ruubel (Vilj. K. L.), prl. Mundström ja Lehtmets (Rakvere K. L.), Aun (Rakv. õpet. sem.), J. Strauss (Jõhvi Kesk. Üh.), A. Antson ja E. Kivi (Võru Noorsoo Liit), Kikk ja Estrang (Paide K. L.), Soosaar (Haapsalu segag. õpilasüh.), Hermann (Türi „Lõke“ Kärsten (Tartu realk. õp. üh.), E. Kadak Sekretariaat) ja A. Juhanson („Uudismaa“ toim.), kokku 19 edustajat 14 organisatsiooni poolt.

Juhatajaks valitakse N. Käbin ja B. Ingel, sekretääreks Hellat, Niinemägi ja Mundström

Sekretariaadi ettepanekul võetakse Keskliidu liikmeks Tall. I. II tüt. g. noorsoo karskusüh. ja Tall. I. poegl. g. noorsoo karskusühing, kuna Tallinna Kolledshi kuulajate kogu, päale pikemate vaidluste alles siis vastu otsustetakse võtta, kui ta erineb rahvaülikooli kuulajate kogust.

Sekretariaat otsustetakse Tartu üle viia, kuna Tallinnas raske on kohaseid liikmeid leida. Keskli. põhikirja § 6 otsustetakse kongressile ette panna täiendama märkusega, mis võimaldab erishilistel ühingutel Keskliidus koonduda osakonnaks. Iseseisvate liitude mõte jääb suurde vähemusse (14:1). Kunni kongressini käib sekret. ajutiselt täiendat paranduse järele.

Sekretariaadi, Balti Noorsoo Liidu ja „Uudis-

maa" eelarved ja aruanded vaadatakse läbi ning võetakse kongressile esitamiseks vastu.

Harutades haridusministeeriumi ringkirja (mille järele sennised koolin. liidud 1-seks aug. 1923 likvideeruma peavad) tagajärjel tekkind olukorda, otsustetakse jääda esialgu Tallinnas VI asem. kogu koosolekul vastuvõet otsuse juure (v. „Uud.“ № 1, lhk. 15.). Sellekohase komisjoni koosseisu uuendatakse ja valitakse sinna P. Treiberg, B. Ingel, A. Juhanson, E. Kadak ja E. Ruubel.

V kongress otsustatakse ära pidada 4 ja 5 aprillil Tartus. Päevakord võetakse üldjoontes vastu I koolin. taliolümpiaad, mis jõulu aegu äpardus, määratakse Tallinna, kus eeltööd olümp. teeks Sekret. poolt valit komisjoon. Sekret samm Tallinna koolin. spordiringide ühingu poolt algatat olümp. mittetunnistamise suhtes, kiidetakse hääks.

Koosolek kandis juba algusest päale närvilikku ilmet, mis tekkis osalt vastolust Tallinna koolin. spordi ringide esitajate (kes kohal viibisid) informatsiooni otstarbel ja koosolejate enamuse vahel, kusjuures juhatajatel tegu oli osa koosolejate taltsutamiseega.

II üler. koolin. maleturniir

peeti E. Koolin. Keskliidu poolt Tall. II reaalk. maleringi tegelikul korralgusel Tallinoas 3—6 jaan s. a. ära. I koha omas R ä n k e l (Tartu), ühes sellega ka välja mängitava rändava karika, II — Amelin (Tallinn) ja III — Oert (Tall.), Virkus (Pärnu) ja Olev Põltsamaa).

Allpool toome tagajärgede tabeli terveni

Osavõtjad.	V o o r u d										
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
1. Kiusalas — Viljandi	0	0	0	0	1	1	1	1½	1½	1½	2
2. Moritz — Viljandi	0	1½	1½	1½	2½	2½	3	3½	3½	3½	4
3. Keiss — Tartu	0	1	1	1	1	1	2	3	3	3	4
4. Mälkson — Pärnu	1	2	3	3	3	3	3	4	4	4	5
5. Mägi — Paide	½	½	1½	1½	1½	1½	2	3	3	4	4½
6. Oert — Tallinn	1	1½	2½	3	3½	4½	4½	4½	5	6	7
7. Virkus — Pärnu	1	2	2½	3	3	4	5	6	6	7	7
8. Hellat — Tartu	1	1½	2	3	3½	4	5	5½	5½	5½	5½
9. Laurentius — Rakvere	½	½	1½	2½	2½	2½	3	3½	3½	3½	3½
10. Olev — Põltsamaa	0	0	1	2	3	3	4	5	6	6	7
11. Amelin — Tallinn	1	1	3	3½	4½	5½	6½	6	7	8	8
12. Ränkel — Tartu	0	0	½	1½	2½	3½	4½	5½	6½	7½	8½

Pärnust.

Pärnu on üks meie kodumaa linnadest, kus noorsoo süda hoogsamalt ja korrapärasemalt tükisund, kui mõneski teises linnas. Ka otsimist ning liikumist on siin olnud. Kuid selle eest on siin viimase aasta laastavad põhjatuuled oma töö ka „puhtamalt“ teind, kui mujal.

Viljandi kongressi ja kuulsa õppurite streigi tagajärg oli, et võrdlemisi töökas koolinoorsoo liit maapäält püüti, agaramaid tegelasi minema karguteti jne. Veel „praeguselgi põlvel“ tuleb kananahk ihu päale, „nende aegade“ päale mõeldes ja vist ei ole vähe neid, kes ei julge õppurühinguis täie hingega kaasa tõmmata.

Koolinoorsoo liidu äsemelle asutet „keskkooliõpilaste ühingu“ põhikiri registreeriti suure tegemise päale mitmekordiste paranduste. Senni takistas ühingu tööd tuntavalt ka raha ja ruumide puudus. Senni töötavad ainult näite ja male sektsioonid. Anti välja aegkirja I

number, mis sisult võrdlemisi huvitav. Raamatukogu ja lugemislaud on avat.

Õppurühing „T a i m'el“ on sel aastal kõige avaramad töövõimalused (vististi on selleks kaasa mõjund ühingu auväärt minevik ja vilistlased — saab tal ju varsi ligi 20 aastat turjale). Tegevus seisab pääasjalikult referaatides ja riidlemises, mis sünnib kavakindlalt iga pühapäev, vahel ka nädala sees. Viimasel ajal on hakat koguks koraldama laialivalgund vilistlasi, milleks peet vilist-laspäevgi. On välja ant 2 numbret šapirografeerit aegkirja „Helk'i“. Ühingul on suur raamatukogu ja rahuloldavad kooskäimisvõimalused. Koolide ühinguist töötavad naisreaalgümnaasiumis „L o t o s“ — hoolikalt opperetti ja laulu harrastades ning ühisreaalgümnaasiumis „Püüe“ (vaata „Uud.“ № 3).

Väljaspool koolinoorsugu tegutseb spordiselts „V a p r u s“. Läind aasta lõpul tehti katset ka ülem. E. Noorsoo ühenduse osak. asutada, mis aga korda ei läind.

Tegev toimetaja: Al. Juhanson **Vastutav toimetaja:** cand. hist. Peeter Treiberg.
Toimetuse kollegium: A. Anni, B. Ingel, Jul. Johannson, E. Kadak, E. Laid, J. Rosental ja K. Zirkel
Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.
Toimetuse adress: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet. iga p. kl. 12—2 Jakobi t. 8, telef. 404.

Põltsamaa reaalgümnaasiumis

on tervelt kolm noorsoo ühingut. Kõige vanem ja teovõimsam neist on „Minerva“ umbes 100 liikmega. Korraldatakse referaate (iseäranis huvitavad ajaloolised teemid), antakse välja žapirografeerit aegkirja „Rändaja“ jne. Osavõtt referaatkoosolekuist elav.

Kunstiühing „Ilmarine“ andis välja samanimelist aegkirja ning korraldas liikmeile joonistus-tunde. Viimasel ajal on ühingu tegevus soikus. Muusika ja näitemängu harrastajad on koon-dund „Helidraamasse“, kelle ülesanne eest-kätt pidude korraldamises.

Läind õpiaastal asutet „Noor-seppade“ maleva läks sel aastal rahulikult hinguselle — osavõtjate puudusel!

Homo Sum.

Zooru 6 kl. algkooli õpilaste ühing

võib oma kolmeaastase tegevuse pääle rahulikult tagasi vaadata. Ühingul on 200 köiteline raamatukogu, ja lugemislauas mitu kuukirja ja ajalehte. Neljandama aastaga on loota tegevuse laienemist. Tänavuse aasta eelarvesse on muu seas ülesse võet käsikino muretsemine, milleks Karskus-liidult loodetakse toetust, sest ühing töötab täiesti karskel alusel. Kõigist ühingu ettevõttest võtavad osa mainit algkooli õpetajad. Peetakse ka refe-raate, pannakse pidusid toime j. n. e.

Vändra reaalgümnaasiumis

hakati käesoleva õpiaasta algul käsikirjalist aeg-kirja „Põhjala Noored“ välja andma. Senni on ilmud nr. 1, 2 ja 3/4 Karl Rosmann'i toimetusel.

Novembri kuul pandi alus ka õppurühingulle, kes arvatavasti ka „Põhjala Noorte“ väljaandmise oma kätte võtab

Karl Kajak.

Eesti XIII Karskuskongress

peetakse Tartus 24. ja 25. veebruaril 1923. a. järgmise päevakorraga:

1. Avamine
 2. Juhatuse ja sekretariaadi valimine.
 3. Kongressi kodukorra vastuvõtmine.
 4. Aruanded Karskusliidu tegevusest.
 5. Aruanded kohtadelt.
 6. Ülevaade karskustööst Ameerikas (V. Ernits).
 7. K.-liidu põhimõtteline töökava (Dr. J. Vilms).
 8. Karskustöö põhimõtted (Usai).
 9. Karskustöö põhimõtted (Dr. R. Tamm).
 10. Karskustöö põhimõtted (prof P. Põld).
 11. Läbirääkimised ja põhimõttelise töökava vastuvõtmine.
 12. Karsklaste organiseerimine.
 - a) Karskusseltsid (Kubjas).
 - b) Maakondlised korraldused (R. Hansson).
 13. 1923. a. töökava ja eelarve
 14. K.-liidu seisukoht haridusliidu küsimuses (Rosental).
 15. Aegkirja küsimus (A. Juhanson)
 16. Naiskarskustöö (H. Pett).
 17. Noorsoo karskustöö (J. Johanson)
 18. K.-liidu põhikirja muutmise küsimus.
 19. Valimised.
 20. Jooksvad asjad.
- Hääleõigus on iga karskusliitu kuuluva organi-satsiooni ühel edustajal

Kirjavastused.

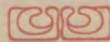
K. Kajak. Lühendasime tuntavalt, kuna ruum napp.

Homo Sum Sama vastus.

H. P—l. Zoorus. Avaldame lühendatult.

A. L—r. P—s. Tänu! Kasutasime Teie infor-matsiooni tagajärjekalt.

Toimetus.

Eesti Karskusliidu kirjastuse ladu,

Tartus, Jakobi tän. 8, telefon 404,

on saadaval järgm. raamatud:

Üldine karskuskirjandus:

	Hind
Karskusasja algmed. Dr. Matti Helenius Seppälä. Soome keelest E. Kutsar	75.—
Karskuslikumise ajalugu. Prof. M. J. Eisen. / Kõidetud	50.—
Ükõitmata	30.—
Karskuse töös. Laste karskuskoosolekute töökavad. Mandi Granfelt'i j. Leeni Ploompuu	25.—
Karskustöö laste ja murdealise noorsoo keskel. Soome k. H. Pett. Täiendanud V. Ernits	25.—
Eesti riigi tulevik ja karskus. Prof. Peeter Pöld	20.—
Болезнь и лекарство. О. П. Горшков. Pil- tidega	10.—
Наъ история боръбы противъ алкоголизма у эстовъ. В. Эрницъ	10.—
Kidunemise põhjused. Prof. Dr. med. et phil. G. v. Bunge. Eestistanud K. Einbund	5.—
Meie haritlased ja karskusküsimus. Prof. Peeter Pöld	5.—
Miks peame olema karsked? E. Saal. Lisa: Kuritegevus ja viinamüük. J. Rosental. Paljude tabelitega	5.—
Karskus ja haridus. Vihtori Karpio ja Vil- lem Ernits	5.—
Raudteelased ja karskuslikumine. Matti Aalto ja V. Ernits	5.—
Keeluseadus. Dr. Matti Helenius-Seppälä	5.—
Alkoholi vabast kultuurist. Jaan Tõnisson	3.—
Alkoholivastane võitlus väljamaal. Prof. Dr. Bergman	2.—
Võitlus madude vastu. Inglise k.	1.—
Laste karskustunni kava	1.—
Karskustunni präparatsioon	1.—
„Tulev Eesti“ Jõulu album. Mitmekesise sisuga.	10.—
Meie karskustöö programm ja taktika. Dr. J. Vilms, A. Juhanson, J. Rosental ja R. Hansson	

	Hind
Ühõpõllaste Karskusühenduse väljanne 1922	30.—
VII Eesti Karskusseltside kongress. Pärnus 1908. a.	5.—
VIII Eesti Karskusseltside kongress. Narvas 1909. a.	5.—
IX Eesti Karskusseltside kongress. Valgas 1910. a.	5.—
X Eesti Karskuskongress ja IX Põhjamaade Karskuskongress (Helsingis (1919 a.)	5.—
XI Eesti Karskuskongress. XVI Rahvus- vaheline alkoholisml vastu võitlemise kongress. X Põhjamaade kongress. — XXXIX Soome Karskuskongress	50.—
Eesti Karskuse Seltside Aastaraamat. 1901 aastast	10.—

„Tulev Eesti“. Karskuskultuuriline kuukiri.
Seni ilmunud üksikud numbrid . . . 10—15.—
Tellimishind 1 aasta pääle 300 mrk.
 $\frac{1}{2}$ „ „ 150 „
 $\frac{1}{4}$ „ „ 75 „
Tellimisaadress: „Tulev Eesti“, Tartu postkast 86.

Kodu ja kasvatuse seeria:

Kodu ja rahva süda. Wilho Reima Soome k. tõlk. Leeni Ploompuu-Westerinen	30.—
Sõnakuulmise kool. Wilho Reima Soome k. tõlk. Leeni Ploompuu-Westerinen	30.—
Mäng kasvatusvahendina. Wilho Reima. Soome k. tõlk. Leeni Ploompuu-Westerinen	30.—
Abikaasa valimine. Wilho Reima. Soome k. kümnennda trüki järele tõlkinud E. Kutsar	50.—
Enesekasvatuse algmed. Wilho Reima. Soome k. tõlk. E. Kubjas	30.—

Eesti kirjanduse Seltsi koolikirjanduse-toimkonna
Noorsoo kirjavara Eesti autorite seerlast on meie
kirjastusel seni ilmunud:
Villem Navi elupäevad. Peeter krahw Mann-
teuffel. Teine tr. 40.—

Eesti Karskusliit.